

1. מהר"ל נתיב אהבת הריע פרק ג פסקה ב

1. והנה התבאר לך עונש האונאה ורעה אשר הוא עושה לאדם שנברא בצלם אלהים, כי האדם זה בפרט נתן הש"י כבוד אלי שנברא בצלם אלהים, והצלם הזה הוא כבוד עליון וכמו שבארנו בפרקים אצל חביב האדם שנברא בצלם אלהים.
2. וכך אמרו ז"ל לשון זה שאל ינהוג בזיון באדם במה שנברא בצלם אלהים, וכך אמרו בספרי (מכילתא סוף יתרו) ואם מזבח אבנים תבנה לא תבנה אתהן גזית וגוי והרי דברים קל וחומר ומה אם אבנים שאין בהן לא רעה ולא טובה אמר המקום לא תנהוג בהם בזיון חבירך שהוא בדמיון של מי שאמר והיה העולם דין הוא שלא תנהוג בו בזיון.
3. ושנאת חבירו אף אם לא עשה דבר זה רק בלב אמר הכתוב לא תשנא את אחיך בלבבך, ודבר זה כמו שהתבאר אצל האהבה כי ראוי שיהיו ישראל אחד לגמרי.
- ואצל האהבה כתיב לשון רעך ואצל השנאה כתיב אחיך, והדבר הזה כי ישראל יצאו מאב אחד והלב הוא שורש ואב אל כל האיברים ומחבר כל האיברים ביחד, ומפני כך אין ראוי שיהיה נמצא שנאה בלב שהוא מוכן מצד עצמו לאחד ולקשר האחים שהם האיברים שלא יהיה חלוק בין אותם שראויים שיהיו לאחים.
4. ולכך כתיב בלבבך אצל לא תשנא ולא קאמר כך ואהבת לרעך בלבבך, מפני כי מצד הזה אין מחויב שיהיה האהבה, שדבר זה מחייב שלא יהיה שנאה שהוא החלוק מאחר שיש להם אב אחד שהוא מחבר אותם ואיך יהיה הפך זה שישנא זה את זה.
5. ומפני כך אמרו בפרק במה מדליקין (שבת ל"ב, ב') בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו מתים כשהם קטנים ע"כ, ודבר זה כמו שאמרנו כי השנאה הוא בלב ומפני שהשנאה הוא בלב אשר הלב הוא שורש כל האדם השורש נחשב בית אל כל האיברים, וכאשר יש שנאה בלב אז מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים, כי הוא דומה לשורש אשר הוא רע אשר משיר פירות שלו בעודן קטנים אבל לא אחר שגדלים כל צרכם, וכן בניו ובנותיו מתים כשהם קטנים שאין קיום אל ה הפרי הזה כאשר השנאה בתוך לבו.
6. ואין להקשות על זה דמשמע מתוך הגמרא דוקא בניו ובנותיו הקטנים מתים אבל הוא אינו מת, והרי שנינו (אבות פ"ב) כי שנאת הבריות מוציא אותו מן העולם.
7. דאין זה קשיא כי מה שאמר בשביל שנאת חנם היינו אף אם יש אחד שאין שונא את הבריות בכלל רק לאדם יחידי שונא חנם אז מגיע לו עונש הזה שאמרנו, אבל שנאת הבריות הוא ששונא הכלל מן הבריות שאינו נהנה מהם עד ששונא מן האדם דבר זה מוציא האדם מן העולם, כי בשביל האדם נברא העולם וכאשר שונא הבריות שהם האדם בכלל כאלו דוחה כל העולם ולכך מוציא אותו דבר זה מן העולם, ועוד מבואר בנתיב לב רע ע"ש:

2. הרב צדוק מלובלין ספר הזיכרונות מצוה ב

עולמו, ואמרו (שם ריש פרשה כ"ז, א') גדול כוחן של נביאים שמדמים צורה ליוצרה וכו', וכיוצא במאמרים אלו הרבה, אל יטעה האדם חס ושלום לחשוב שהוא כח נפרד בפני עצמו, שזהו עבודה זרה גמורה כדרך העובדים לאדם. אבל ידע שאין עוד מלבדו, וה' יתברך רוצה את יראיו המיחלים לחסדו ועושה רצונם ומחשיבם ביותר. ואין להאריך פה בביאור כל דברים אלו, רק להזכיר בכלל לדעת שאין שום כח חוץ ממנו יתברך:

2א. ספר גבורות השם - פרק סט

...ואל יעלה על הדעת שהנמצאים הם דבר זולתו שאם היו נחשבים דבר זולתו אם כן הוא יתברך ח"ו יחסר דבר שהנמצאים זולתו, אבל אין הדבר כך כי כל הנמצאים שבים אליו באמתת מציאותו וכל הנמצאים אפס זולתו ...

2ב. ספר שיחת מלאכי השרת ליקוטים [תנחומא ס"פ משטים] ד"ה ועוד

ועוד יש לפרש ענין שיתוף שמו רומז אל יכולת השידוד והשתנות השם. והיינו שאינו כח קבוע וקיים בפני עצמו רק כח השי"ת משתתף עמו. וכח השי"ת הוא כח השידוד כי השי"ת הוא בעל הכחות כולם וא"כ אין שום כח נפרד בו בפני עצמו שהרי הוא אחד יחיד ומיוחד וכולם כלולים אחד. ולכך כאשר כחו חוזר למקורו שהוא כח השי"ת שמשותף בו שם כל הכחות כלולים כאחד ואינו כלל כח מיוחד.

2ג. דברי סופרים קונטרס הזכרונות מצוה שניה ד"ה והנה

והנה בזה אין צריך להזכיר לכשרי ישראל, רק להודיע שבכלל אלהים אחרים אינו דוקא עבודה זרה מיוחדת רק איזה כח אחר שיהיה שיחשבונו לכח נפרד בפני עצמו ...

2ד. דרשות המהר"ל - דרוש לשבת הגדול

וכן אמר הכתוב וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ואין פירוש אין עוד כי אין עוד אלהים, אבל פירושו כי אין עוד דבר בעולם רק הש"י ...

3. שמונה קבצים א טה

1. המחשבה בענין האלהות, בשני הצדדים שלה, דהיינו הצד האחד, בצורה המדברת על דבר הבורא והבריאה מכל אחד בפני עצמו כאילו הוא נושא לעצמו, אלא שהם מחוברים יחד מתוך שהבורא מחיה את הבריאה והבריאה מקבלת חיים מהבורא, והצד השני שאין שם שום מציאות של בריאה כלל, והשם בריאה הוא רק מושאל מצדו, אנו נבראים אנחנו רק מפני צמצום השגתנו, ובאמת הכל הוא בורא, אלהים, אבל הכל הוא ענין אחר ותוכן אחר, שאין לו שום ערך אל התגלות חלקית, ואלהים הוא דוקא הכל, ולא חלק מצד שהוא חלק – המחשבה הזאת פועלת, בכל צד מצדיה, פעולה מיוחדת על רוח האדם.

2. ההגיון והחשבון באים מצד המחשבה של הערכת העולם והבריאה לשני ענינים. אמנם השירה ומשאות הנפש באים מההסתכלות השניה, של מציאת האפסיות של הכל חוץ מהאלהים, ומלאת כבוד אלהים בכל. המוסר הוא ענף מורכב מהגיון ושירה במיזוג נכון. כשיחסר ממנו כח אחד, לא יוכל לעמוד ...

3. אבל אם בראשית המחשבה לא תסתמן כי אם מצדה האחד של אין עוד מלבדו, לא היה שום מקום לשום ציור מוסרי ביחש האלהות לפעול עלינו.

4. אין אנו יכולים להכיר ערך מוסרי ביחש לעצם אחד מצדו לעצמו, כי אם ביחש מאחד לאחרים.

5. אף על פי שהרוממות הזאת של המחשבה היא מתעלה על כל החזיון של ערך המוסר כולו, כמו שהיא מתעלה על כל המחשבות והגבולים, מכל מקום האדם איננו יכול לתפוש מחשבה רוממה מערכו המוגבל בכל מלא הודה, וערכי המוסר לעולם נדרשים שיהיו נייעורים וחוזרים ונייעורים בכל הליכות החיים, עד אשר נוראה היא הסכנה שתוכל להתפשט מהתגברות המחשבה השניה על הראשונה.

6. אלא שגם בהתגברותה של המחשבה הראשונה, שכנפיה קצוצות, יוכל גם כן רוח האדם לשקע, ועל ידי השיקוע יוכל לאבד חמודות רבות.

7. על כן אין תרופה אחרת כי אם לסדר את הרעיון באופן כזה, שתהיה המחשבה הראשונה מלבישה לעולם את השניה, ולא יגלו לעולם כי אם הראשונה בתור לבוש לשניה, העליונה ממנה, זעיר אנפין מלביש את ארץ אנפין, ודי הוא האלהים.